

НАУКОВИЙ ВИСНОВОК

щодо спору про поділ майна подружжя, яким є частка у статутному капіталі та юрисдикції

У запиті було поставлене питання:

Чи підлягають розгляду позовні вимоги про визнання недійсним договору купівлі-продажу корпоративних прав на частку у статутному капіталі та про поділ спільної сумісної власності подружжя на частку у статутному капіталі, яка відчужена за оспорюваним договором, у межах одного провадження та за правилами якого судочинства (цивільна чи господарська юрисдикція)?

1. Щодо юрисдикції

Позовні вимоги відповідно до позовної заяви полягають у поділі майна подружжя, зокрема що стосується частки у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю, визнання недійсним договору купівлі-продажу, скасування реєстрації та визнання права власності на частку в іншому розмірі, аніж це слідує з статуту

Внаслідок таких позовних вимог позивачка прагне змінити перерозподіл часток у статутному капіталі і, як наслідок, обсяг своїх корпоративних прав.

Тобто для відповіді на поставлене у запиті питання слід з'ясувати те, яка позовна вимога буде визначальною – про поділ майна подружжя чи про збільшення обсягу корпоративних прав.

1. Видається, що визначальною буде перша вимога. Адже від її задоволення залежить і наслідок – вплив розміру частки на обсяг корпоративних прав.

2. З позовних вимог позивачки не слідує порушення її прав та законних інтересів в корпоративних відносинах.

Тому вважати цей спір корпоративним і підвідомчим господарській юрисдикції немає підстав.

Спори між подружжям щодо прав на частку – визначення її обсягу, обороту з відповідним оспорюванням договорів, укладених із часткою, мають визнаватися належними до цивільної юрисдикції як спори з будь-яким іншим спільним майном подружжя. Різниця у тому, яке саме майно підлягає поділу, - чи речі, чи майнові права (частка у статутному капіталі) - значення не має.

Це відповідає правовій позиції Великої Палати Верховного Суду, викладеної у постанові від 03.11.2020 у справі №922/88/20, у якій зазначено, що оскарження договору купівлі-продажу корпоративних прав з підстав порушення під час його укладання прав та обов'язків другого з подружжя за своєю природою є спором між подружжям щодо поділу майна та підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства.

2. Щодо сутності спору

2.1. Майно, набуте подружжям під час шлюбу, є їх спільною власністю. Майном вважаються і майнові права (ст.190 ЦКУ), якими є частка у статутному капіталі.

2.2. Дружина, чоловік розпоряджаються майном, яке є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, за взаємною згодою (частина перша статті 65 СК України, частина перша, частина друга статті 369 ЦК України). Визначення розміру часток подружжя у статутному капіталі є розпорядженням майном подружжя (розподілу між ними часток в статутному капіталі, що вони їх набули в результаті внесення вкладів за рахунок спільного майна).

При цьому наявність згоди обох подружжя презюмується.

2.3. В результаті, можуть виникати такі правові моделі:

- Вклад було внесено одним із подружжя, який і набув право на частку і корпоративні права;
- Вклад було внесено обома з подружжя, але не в рівному обсязі, а у визначеному у статуті розмірі – відповідно, частки і корпоративні права подружжя стали різними.

2.4. Це має значення суто для корпоративних правовідносин

Для відносин спільної власності правовий режим часток подружжя залишається загальним – вони мають рівні права на частку, тобто при поділі майна кожен із подружжя має право вимагати виплати йому у тому числі половини вартості частки. Якщо ж частки в статутному капіталі належали обом подружжю, але в нерівному розмірі, то вони мають ділитися, виходячи з їх рівного розміру.

2.5. Кожен із подружжя як учасник товариства вправі відчужувати свою частку на свій розсуд, оскільки статутом ТОВ передбачено розподіл часток, що свідчить про фіксацію згоди обох подружжя не лише на такий розподіл, а й на дії з цими частками.

2.6. Згода другого з подружжя в договорі купівлі-продажу частки є саме згодою – вираженням його волі, в якому вигляді це не було б зроблено – чи то в окремому документі, чи в тексті самого договору. Заперечення згоди, наданої одним із подружжя, свідчить про його недобросовісність.

2.7. На відносини із відчуження частки в статутному капіталі не може поширюватися вимога ст. 67 Сімейного кодексу України про те, що дружина, чоловік мають право укласти з іншою особою договір купівлі-продажу, міни, дарування, довічного утримання (догляду), застави щодо своєї частки у праві спільної сумісної власності подружжя лише після її визначення та виділу в натурі або визначення порядку користування майном, оскільки:

- визначення часток подружжя у спільному майні для участі в корпоративних відносинах вже відбулося шляхом фіксації в статуті ТОВ розміру їх часток;

- про виділ в натурі щодо частки в статутному капіталі йтися не може, оскільки цей об'єкт права спільної власності подружжя не є речами, а є майновим правом.

- 2.8. Спори між подружжям не повинні спливати на нормальний цивільний оборот – вчинення правочинів із додержанням вимог закону про порядок та умови їх вчинення. Тому при вирішенні спорів такого роду (на межі недійсності правочинів, укладеним одним із подружжя, та поділу майна подружжя), як видається, слід виходити з максимального збереження чинності правочинів і задоволення вимог подружжя, яке захищає свій майновий стан, за рахунок зобов'язання другого подружжя до розрахунків з іншим з подружжя внаслідок отриманих коштів від відчуження частки в статутному капіталі.

- З повагою, проф. І. Спасибо-Фатєєва